

YASHIL

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, mart.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Faxridinov Zafarjon Faxridin o'g'li, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi HIJQKD boshqarma boshlig'i
Utayev Uktam Choriyevich, Anijon viloyati prokurorining o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zb. Res. Bosh prokuraturasi IJQK Departamentining Namangan viloyati boshqarmasi boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Fakhridinov Zafarjon Fakhridin ogli, Head of the DCEC under the Prosecutor General's Office of the Rep. of Uzb.
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Prosecutor of Anijan Region
Ochilov Farkhod, Head of the Namangan Regional Department of the Department of Internal Affairs of Rep. of Uzb.
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

RAQAMLI IQTISODIYOTDA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARI FAOLIYATINING IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TA'SIR ETUVCHI TIZIMLASHTIRILGAN TAHDIDLAR.....	40
Qodirov Tuyg'un Uzoqovich, Nabiyev Bexzod Shavkatovich	
SANOAT TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSIYA VA TEKNOLOGIK MODERNIZATSIYANING O'RNI	44
Boboqulov Sanjar Bahromqulovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI BAHOLASHNING USLUBIYOTI VA UNING SOLIQ TIZIMIDA QO'LLANILISHI	49
To'xtabayev Oybek Odilovich	
YASHIRIN IQTISODIYOTNI QISQARTIRISHDA RAQAMLI TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJIY TAJRIBALAR.....	56
Ismailov Bobir Salomovich	
TIJORAT BANKLARI INVESTITSIYA FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY-NAZARIY JIHATLARI	62
Yangiboyev F.B.	
MINTAQAVIY IQTISODIY SALOHİYATDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI BAHOLASH.....	68
Turayev Og'abek Kaxramonovich	
XORIJIY MAMLAKATLARDA TO'QIMACHILIK KLASSTERLARINI RIVOJLANTIRISH TAJRIBASI.....	75
Yusupova Feruza Yo'ldoshevna	
BANK XIZMATLARI SIFATINI BOSHQARISHNING INTEGRATSION VA ADAPTIV MODEL.....	83
Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
QURILISH TASHKILOTLARI FAOLIYATINING MOLİYAVIY BARQARORLIGINI EKONOMETRIK MODELLAR ASOSIDA BAHOLASH	89
Qidirniyazov Ajiniyaz Sherniyazovich	
ICHKI NAZORAT VA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDAGI XAVFLARNI BOSHQARISH	94
Islamova Nargiza Mirzaxidovna	
TURIZMNING MINTAQADA IQTISODIY RIVOJLANISHIGA TA'SIRI	104
Rasulova Muxabbat Teshabayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSİYALARNI JALB QILISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI OSHIRISHNING HOZIRGI KUNDAGI HOLATI TAHLILI	111
Begamov S.X.	
RETHINKING JOB CREATION: ONTOLOGICAL AND EPISTEMOLOGICAL FOUNDATIONS OF MACROECONOMIC EMPLOYMENT ANALYSIS.....	116
Zakhidov Azizbek Rustamovich	
HUDUDIY TURIZM KLASSTERLARINI SHAKLLANTIRISH VA ULARNING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	125
Ro'zimova Xusnora Mirzobek qizi	
SUG'URTACHILIK VA O'ZBEKISTONDA SUG'URTA SEKTORINING HOLATI.....	129
O'runboyeva Sotima Alisher qizi	
GO'SHT VA GO'SHT MAHSULOTLARINI SANOAT USULIDA QAYTA ISHLASHDA XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBALARI.....	134
Kaydarova Sitara Suranbay qizi	
KORXONALAR QIYMATINI BAHOLASH VA BOZOR BAHOSINI SHAKLLANTIRISH METODOLOGIYASI.....	139
Abduraxmanov Sherzodbek Ravshanovich	
YASHIL IQTISODIYOT: EKOLOGIK BARQARORLIK VA IQTISODIY SAMARADORLIK UYG'UNLIGI.....	145
Jamalidinova Asalxon Saliyevna	
2025-YILDA O'ZBEKISTON UCHUN ENG YAXSHI 10 TA TRANSPORT TEKNOLOGIYALARI VA INNOVATSIYALARI	151
Mamasaliyeva Mukaddas Ibadullayevna, Beketov Timur Kazakbayevich	

MAHSULOT TANNARXINI ANIQLASHNING INTEGRATSIYALASHGAN YONDASHUVLARI: AN'ANAVIY VA ZAMONAVIY TIZIMLAR QIYOSIY TAHLILI	155
Tulyaganov Abdumalik Abdiraximovich	
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ИНТЕРПРЕТАЦИЯ ТЕОРЕТИЧЕСКИХ ПОДХОДОВ	163
Хайдарова Ёркиной Аскар кизи	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA INNOVATSION TADBIRKORLIKNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING FISKAL VA INSTITUTSIONAL MEKANIZMLARI	170
Mamatova Nodira Mirzavaliyevna	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА И УСТОЙЧИВЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ФОРМИРОВАНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ МОДЕЛИ ПЕРЕХОДА ТЕПЛИЧНЫХ ХОЗЯЙСТВ ТАШКЕНТСКОЙ АГЛОМЕРАЦИИ НА СОЛНЕЧНЫЕ СИСТЕМЫ ЭНЕРГОСНАБЖЕНИЯ	178
Срождидинова Зарина Хайриддиновна, Абдувалиева Зилола Абдуллаевна	
MAMLAKATIMIZDA QISHLOQ HUDUDLARIDA XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING AHAMIYATI	186
Yuldashova Nilufar Ziyabayevna	
RIVOJLANISHDA RAQOBAT EMAS, BALKI HAMKORLIKNING USTUVORLIGI: NAZARIY VA AMALIY TAHLIL	190
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich	
IJTIMOYIY HIMOYA QAMROVINI KENGAYTIRISH MEKANIZMLARI VA "QAMRAB OLINMAGAN O'RTA QATLAM" MUAMMOSI	196
Bafoev Farrux Jo'raqulovich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA EKOLOGIK BOSHQARUVNI TAKOMILLASHTIRISH	202
Shanazarova Gulyoraxon Baxtiyarovna	
O'ZBEKISTON STARTAP EKOTIZIMIDA INVESTITSIYA JALB QILISH JARAYONINING INSTITUTSIONAL MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH MEKANIZMLARI	208
Xoliqova Xurshidaxon Xayotjon qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA STARTAP EKOTIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY JIHATLARI	214
Usmanov Gafurjon Shavkatovich	
QURILISHDA ISHLAB CHIQARISH VA SIFATNI BOSHQARISH TIZIMLARINING RIVOJLANISHI	220
Buriyev Xakim Toshimovich, Usmanov Ilxom Achilovich	
O'ZBEKISTONDA INVESTITSION MUHITNI TAKOMILLASHTIRISHNING STRATEGIYALARI	225
Xolov Sherali Axrorboyevich	
2010-2024-YILLARDA O'ZBEKISTONDA TO'QIMACHILIKNI INVESTITSIYALASHNING EKONOMETRIK TAHLILI	229
Ashurov Shuhratbek Quadrat o'g'li	
TIJORAT BANKLARI MOLIVAVIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHNING ZAMONAVIY USULLARI	233
Sherbekova Kamola Norbekovna	
AHOLI MOLIVAVIY SAVODXONLIGI DARAJASI VA UNI BAHOLASHNING ILMIY-USLUBIY ASOSLARI	243
Abduvoxidov Akmal Abdulazizovich	
MARKAZIY BANK KURS SIYOSATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH USULLARI	249
Saydullayev Nodirbek Narzullaevich	
O'ZBEKISTON MINTAQALARIDA BARQAROR TURIZMNI RIVOJLANTIRISH SALOHİYATI VA MUAMMOLARI	258
Raupov Shuxrat Soyibovich	
ЭКОТУРИЗМ В УЗБЕКИСТАНЕ: СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ	264
Абидова Дилфуза Игамбердиевна, Рахматуллаева Зулайхо Хасан кизи	
DIGITAL ECONOMY AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE: BUSINESS CHANGE IN THE REGIONS	270
Abdullayev Muzaffar Abdujabbarovich	

QISHLOQ XO'JALIK MAHSULOTLARINI QAYTA ISHLASHDA IOT TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	273
Mirzaev Dilshod Artikovich	
ПРАКТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРИМЕНЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ СТАРТАП-ПРОЕКТОВ В ВУЗАХ УЗБЕКИСТАНА	279
Касимова Наргиза Сабитджановна	
YASHIL IQTISODIYOTNING NAZARIY ASOSLARI VA UNGA ILMIY YONDASHUVLAR.....	284
Ismoyilova Mahliyo Oybek qizi	
BOSHQARUVDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR (OLIIY TA'LIM MISOLIDA).....	289
Karievva Gulnora Abdullayevna, Normurodov Sarvar Norboy o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV MIJOZLARGA XIZMAT KO'RSATISHNING AMALDAGI HOLATI VA ASOSIY TENDENSIYALARI.....	295
Qurbonov Odilbek Ro'zmatovich	
O'ZBEKISTONDA SPORT FEDERATSIYALARI VA ASSOTSIATSIYALARINI SAMARALI BOSHQARISH TIZIMINI MODERNIZATSIYA QILISH YO'LLARI	302
Umed Farmonkulovich Radjabov	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISHGA QARATILGAN IQTISODIY MEKANIZMNI TAKOMILLASHTIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ULARNING AMALIY AHAMIYATI	307
Mullayeva Mexrangiz Axtam qizi	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY MUAMMOLARI VA ULARNI BARTARAF ETISH YO'LLARI (NAMANGAN VILOYATI MISOLIDA)	313
Xolmirzayev Ulug'bek Abdulazizovich, Muradova Nazira Raximjanovna	
RAQAMLI MARKETING VA ONLAYN PLATFORMALAR ORQALI EKOTURISTIK MAJMUALARNI OMMALASHTIRISH TRENDI	318
Xolmatova Parvina Asliddin qizi	
O'ZBEKISTONDA SOLIQ MA'MURCHILIGI STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI VA ULARNI YECHIMLAR	323
Normurzayev Umid Xolmurzayevich	
РАЗВИТИЕ ДИСТАНЦИОННОГО БАНКОВСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ ТЕХНОЛОГИЙ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА КАК ФАКТОР РЕГИОНАЛЬНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА.....	327
Бахтиёрров Худайберган Хамдам угли	
MAHALLIY BUDJETLARDA TRANSFERTLARGA QARAMLIK DARAJASINI BAHOLASH (XORAZM VILOYATI MISOLIDA)	335
Xudoyqulov Hamidjon Abdullayevich	
QORAQALPOG'ISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNI BOSHQARISHNING INNOVATSION YONDASHUVLARI.....	342
Tajibaev Berdax Asqarbay uli	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA INNOVATSION JARAYONLARNI JADALLASHTIRISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	347
Ashurova Maftuna Ortiq qizi	
STRATEGIC DIRECTIONS FOR INCREASING CAPITAL EFFICIENCY OF COMMERCIAL BANKS: DIGITALIZATION AND RISK MANAGEMENT INTEGRATION	352
Sadullaeva Mokhinur Aziz kizi	
TECHNOLOGY MANAGEMENT AND SME INTERNATIONALIZATION: A SYSTEMATIC LITERATURE REVIEW	358
Abduxafizova Madinabonu Mirabbos qizi	
TA'LIM SIFATINI BAHOLASH MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI.....	363
Mamadiyarov Zokir Toshtemirovich	
SMART UNIVERSITET KONSEPSIYASI ASOSIDA REYTING VA RAQOBATBARDOSHLIKNI INTEGRAL BOSHQARISH	371
Xudoyqulov Husen Ahadovich	

BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY VA XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOT 1-SHAKLINING QIYOSIY TAHLILI	379
Shodiyev Murodjon Bakirovich	
SUG'URTA BOZORINING RAQAMLI RIVOJLANISHIDA NAZARIY QARASHLAR	384
G'oziyeva Aziza Abdusalomovna	
MINTAQAVIY IQTISODIY RIVOJLANISHDA INNOVATSION LOYIHALAR SAMARADORLIGINI BAHOLASH USULLARI	389
Xamrayev Quvvat Iskandarovich	
MAHALLIY BUDJETLAR DAROMADLARINI SHAKLLANTIRISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	397
P.SH.Usmonov	
СРАВНИТЕЛЬНАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОВ ИНВЕСТИЦИОННОГО АНАЛИЗА ДЛЯ ОЦЕНКИ ДОХОДНОСТИ АКЦИЙ УЗБЕКСКИХ ЭМИТЕНТОВ.....	401
Ирмухамедова Муслима Дилшодовна	
KORXONA VA TASHKILOTLARDA INSON KAPITALIDAN SAMARALI FOYDALANISHDA KORPORATIV MADANIYAT, AXLOQIY-RUHIY VA MA'NAVIY MUHITNING O'RNI	407
Suyunov Dilmurod Xolmurodovich, Qodirov Tuyg'un Uzoqovich	
ELEKTRON PULLARNING MOHIYATI VA ULARNING MILLIY TO'LOV TIZIMIDAGI ROLI.....	416
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA UY XO'JALIKLARINING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KENGAYTIRISH.....	423
Eshbaeva Shahnoza Faxriddinovna	
APPLICATION OF EXTREME MODELS IN ASSESSING THE ECONOMIC POTENTIAL OF AN ENTERPRISE	428
Musayeva Shoira Azimovna	
SOLIQ MA'MURCHILIGIDA XORIJIY Tajriba Hamda Uni O'zbekistonda QO'LLASH SAMARADORLIGI.....	435
Bozorova Ozoda Raximovna	
DAVLAT FUQAROLIK XIZMATI IMIJINI OSHIRISHDAGI MUAMMOLARNI HAL ETISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI: QIYOSIY TAHLIL.....	439
Bekmurodov Navruz Ergashevich	
TA'LIM XIZMATLARI SOHASIDA YARATILGAN YALPI QO'SHILGAN QIYMAT DINAMIKASI VA UNI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	449
O'rinov Komiljon Kozimovich	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASHNING MINTAQAVIY OMILLARI.....	453
Salomat Norova	
QURILISH MATERIALLARI BOZORI VA UNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	459
Usubjonov Zaxriddin Vasliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKSPORT OPERATSIYALARINI SUG'URTA QILISHNI RIVOJLANTIRISH.....	465
Xalikov R. B.	
BIZNES JARAYONLAR AUTSORSINGINI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI TAHLILI	472
Uzaqov Ortik Shaymardanovich	
DAVLAT MOLIYAVIY BOSHQARUVI SAMARADORLIGINING IJTIMOY ADOLATGA TA'SIRINING PEFA VA CEQ METODOLOGIYALARI ORQALI TAHLILI	477
Zokirjonov Muhammadsodiq Ravshanbek o'g'li	
NODAVLAT OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA ICHKI AUDIT XIZMATINI TASHKIL QILISHNING XORIJ TAJRIBASI	485
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich	
MINTAQADA IJTIMOY HIMOYA TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH.....	491
Saparov Ismat Chorshanbiyevich	
MINTAQANI BARQAROR RIVOJLANISHDA EKOLOGIK INNOVATSIYALARNI QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI	495
Ismatov Sharofiddin Asatulloevich	

THE ESSENCE OF THE OPTIMAL COST STRATEGY	500
Sodiqov Mirakhror Abbos ugli	
TURIZMNI RIVOJLANTIRISHDA TOG'-KURORT ZONALARINI RIVOJLANTIRISHNING IQTISODIY JIHATLARI (CHORVOQ ERKIN TURISTIK ZONASI MISOLIDA)	504
Shomurodova Shahnoza G'ayratovna	
ICHKI AUDIT SIFATI VA SAMARADORLIGI TUSHUNCHALARINING IQTISODIY MAZMUNI HAMDA ULARNING O'ZARO BOG'LIQLIGI	509
Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARI FAOLIYATINI SOLIQQA TORTISH VA UNI HISOBINI YURITISH	517
Abdullayev Abdurauf	
TIJORAT BANKLARINING RISKLARINI BAHOLASHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR	522
Kudaybergenova Guzal Kuanishbayevna	
TIJORAT BANKLARIDA KORRUPSIYAVIY-KOMPLAENS MUAMMOLARI: TAHLIL VA YECHIMLAR	527
Yunusov Baxtiyor Shavkatovich	
MAISHIY XIZMAT KO'RSATISHNING SIFAT NAZORATINI HAMDA TASHKILIY-IQTISODIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	532
Meliyev X.T.	
ОЦЕНКА КАЧЕСТВА СЕРВИСА И ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА БУХАРСКОЙ ОБЛАСТИ НА ОСНОВЕ СОЦИОЛОГИЧЕСКОГО ОПРОСА	541
Усманова Азиза Баходировна	
RAQAMLI BANK XIZMATLARI ORQALI MOLIVAVIY INKLYUZIVLIKNI KENGAYTIRISH	545
Azlarova Mushtariybegim Abror qizi	
QURILISH KORXONALARNI BOSHQARISHDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYALARNING AHAMIYATI	550
Egamon Raxmatillo Mirolimovich, Bobobekov Davron Gafurovich	
FINANCIAL MARKET PARTICIPANTS: A CLASSIFICATION BY ROLE AND RESPONSIBILITY	553
Khotamkulova Madina	
ФОРМИРОВАНИЕ «ТУРИСТИЧЕСКОЙ МАХАЛЛИ» КАК ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОГО МЕХАНИЗМА РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ В СФЕРЕ ГОСТЕВЫХ ДОМОВ УЗБЕКИСТАНА	559
Иргашева Нигина Салохиддиновна	
BANKLARDA KREDIT GAROVI BILAN ISHLASHNING XORIJ ILG'OR TAJRIBASI VA UNDAN O'ZBEKISTON BANKLARI AMALIYOTIDA FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	567
Sh. Saidov	
MILLIY UGLEROD SAVDOSI TIZIMINI JORIY ETISH ISTIQBOLLARI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI	573
Islamov Shoxzod Shuxrat o'g'li	
THE NECESSITY OF CREATING A BUSINESS ENVIRONMENT AND ITS ROLE AND SIGNIFICANCE IN THE NATIONAL ECONOMY	582
Amanov Davron Ravshan ugli	
SUV RESURLARINI BOSHQARISHDA RAQAMLASHTIRISH SAMARADORLIGI	588
Saidov Muhammadali Hakimovich, Mahammatov Hoshim, Esanbekov Diyorbek	
ТРАНСФОРМАЦИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЁТА БАНКОВ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО И ПРИНЦИПАМИ ESG	595
Насирдинов Шарифджон Изатуллоевич	
ОЦЕНКА ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ЭЛЕКТРОБУСА	600
Мухитдинов Акмал Анварович, Касимов Омил Камалович, Саидов Азамат Илхом угли	
XORIJIY TAJRIBALAR ASOSIDA DUKKAKLI DON MAHSULOTLARINI YETISHTIRISHNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVVATLASH YO'NALISHLARI (HINDISTON TAJRIBASI MISOLIDA)	608
Mirsayd Xudaybergenov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AHOLINING FAROVONLIGI VA DAROMAD MANBALARINI STATISTIK TAHLILI	612
Mamatkulov Baxtiyor Xalmuradovich	

KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	618
Muxamedjanova Maxfuza Baxodir qizi	
MOLIYAVIY AKTIVLARINING IQTISODIY MOHIYATI, MAZMUNI HAMDA KLASSIFIKATSIYASI.....	627
Odiljonova Oybachin Fayzullo qizi	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI ORQALI MAMLAKATIMIZ LOYIHALARINI AMALGA OSHIRISH TARTIBI TAHLILI.....	631
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
HUDUDNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA IQTISODIY SALOHİYATNING O'RNI	636
Avazbek Xalbekov	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA SABZAVOTCHILIK TARMOG'INING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	642
Sobir Xasanov	
IMPACT OF REGIONAL INFRASTRUCTURE AND NATURAL RESOURCE UTILIZATION ON THE DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL TOURISM (A DISTRICT-LEVEL ANALYSIS OF THE SAMARKAND REGION, UZBEKISTAN)	650
Toyirova Shohista Bobobekovna	
INNOVASION IQTISODIYOT SHAROITIDA OLIY TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHNING IJTIMOIIY-IQTISODIY OMILLARI	657
Talapova Nargiza Baxriddinovna	
BOZOR BEQARORLIGI SHAROITIDA BANK OBRO'SINI STRATEGIK RESURS SIFATIDA BARQARORLIGINI OSHIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.....	661
Yuldasheva Kamola Qosimjonovna, Ziyaeva Muhtasar Mansurdjanovna	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT PENSIYA TIZIMINING MOLIYAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASH MASALALARI	667
Pardayev Farrux Muzaffarovich	
RAQAMLI TRANSFORMASIYA SHAROITIDA MENEJERLARNING RAQAMLI KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH.....	671
Sharipova Zulfiya Shokirjonovna	
FUQAROLAR ISHTIROKIGA ASOSLANGAN TASHABBUSLI BUDJETLASHTIRISH TIZIMI VA UNING IJTIMOIIY-IQTISODIY AHAMIYATI	677
Shukurova Parizod, Soatova Nodira Boboxonovna	
O'ZBEKISTON QISHLOQ HUDUDLARINING BARQAROR RIVOJLANISH YO'NALISHLARIDA QISHLOQ TURIZMI VA EKOTURIZM – ASOSIY USTUVOR YO'NALISHLARI	682
Abduraxmanova Aqida Fayzulla qizi	
KORXONALARDA MOLIYAVIY HISOBOTLARNING SHAFFOFLIGINI TA'MINLASHDA BUXGALTERIYA HISOBINING ROLI.....	691
Alimbay Shamshetov	
BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHDA YASHIL INVESTITSİYALARINING MOLIYAVIY MEXANIZMLARI	694
Saule Ibragimova	
ANALYSIS OF THE STATE OF ELECTRICITY GENERATION BY WIND POWER PLANTS.....	698
Saidov Mash'al Samadovich	
TRANSFORMING TOURISM EDUCATION IN UZBEKISTAN: AN INSTITUTIONAL ANALYSIS OF PERSONNEL TRAINING SYSTEMS.....	706
Abdullakhujaev Abdukodirkhuja, Ochilova Hilola Farmonovna	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MOLIYAVIY HISOBOTLAR AUDITINI TAKOMILLASHTIRISH.....	713
Elomonov Dadaxon Ozodullayevich	
MAHALLIY BOSHQARUVDA YETAKCHILIK KONSEPSIYASI ORQALI FAOLIYAT SAMARADORLIGINI OSHIRISH (FARG'ONA VILOYATI MISOLIDA)	718
Siddikov Abdusalom Abdumalikovich	

NEW ECONOMIC PHENOMENA: FINANCING CONSUMPTION AND SAVINGS IN THE TRANSITION TO AN EXPECTATION ECONOMY	724
Isomov Bekmurod Sayfiddinovich	
XIZMAT KO'TSATISH SOHASIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK YO'NALISHIDA INSTITUTSIONAL O'ZGARISHLARNI AMALGA OSHIRISHNING OBYEKTIV ZARURIYATI	730
Sh.A.Sultonov	
MINTAQALARNING INVESTITSION SALOHİYATINI BAHOLASHNING ZAMONAVIY METODOLOGIK YONDASHUVLARI VA ULARNING IJTIMOİY-IQTISODIY RIVOJLANISHGA TA'SIRI	737
Qobilov Anvar Eshpo'latovich	
KICHIK VA O'RTA BIZNESNI QO'LLAB-QUVVATLASH INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISH	741
Madraimova Marxamat Raximberganovna	
ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ТУРИСТСКО-РЕКРЕАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕГИОНА	748
Усманова Зумрад Исламовна	
TITLE: PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP AS A MECHANISM FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE TOURISM SECTOR IN UZBEKISTAN	753
Suxrobbek M. Salayev	
XORAZM VILOYATI TASHQI IQTISODIY FAOLIYATIDAGI TARKIBIY O'ZGARISHLARNI BAHOLASH VA UNI OPTIMALLASHTIRISH ISTIQBOLLARI	761
Urunov Farrux Shanazarovich	
O'ZBEKISTONDA DAVLAT AUDITI TIZIMINING STRATEGIK TRANSFORMATSIYASI: INSTITUTSIONAL ISLOHOTLAR VA RAQAMLI MONITORINGNING STRATEGIK AHAMIYATI	765
Turabov Baxodir To'xtamishovich	
TURIZM SOHASIDA BANDLIKNING 2025-2030-YILLARDAGI PROGNOZ PARAMETRLARI	770
N.I. Shermamatova	
BO'SH TURGAN DAVLAT KO'CHMAS MULK OBYEKTLARIDAN SAMARALI FOYDALANISHNI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATLI JIHATLARI (O'ZBEKISTON MISOLIDA)	776
Sanjarov Zuxriddin Dilshod o'g'li, Astonaqulov Muzaffar Muxsin o'g'li	
TIJORAT BANKLARINING RESURS BAZASI BARQARORLIGINI TAVSIFLOVCHI KO'RSATKICHLAR	781
Bolibekov Shahboz Baxodir o'g'li	
MOLIYA-KREDIT JARAYONLARI: INVESTITSION FAOLLIKNI TA'MINLASH MEKANIZMI SIFATIDA	787
Madaminov In'omjon Ozodovich	
YASHIL IQTISODIYOTDA RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISHNING NAZARIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MEKANIZMLARI	792
Karimov Islombek Bekpo'lat o'g'li	
OLIY TA'LIMDA ILMIY TADQIQOTLAR VA ISHLAB CHIQRISH INTEGRATSIYASI SAMARADORLIGI	798
Uzaydullayev Sherzod Shukurullayevich	
XUSUSIY MAKTABLARNING BOSHQARUV TIZIMINI QAROR QABUL TIZIMLARI VA O'RGANUVCHI ANALITIKASI YORDAMIDA YANGILASHNING YO'LLARI	802
Esanova Shohida	
MOLIYA BOZORIDA TIJORAT BANKLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISHDA ISLOMIY MOLIYA INSTRUMENTLARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	812
Abduraxmanova Matluba Maxamadaminovna	
KORXONALARDA KREDITOR QARZDORLIKNI BARTARAF ETISH YO'LLARI	819
Mirzaev Ozod Furkatovich	
ЛЕКСИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНЦИЯ КАК КЛЮЧЕВОЙ КОМПОНЕНТ ПРОДУКТИВНОЙ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ	824
Киличева Феруза Бешимовна	
MODERN MECHANISMS FOR MONITORING REGIONAL DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF DIGITAL ECONOMY	828
Karimova Shirin Zokhid qizi	

АЛЬТЕРНАТИВНЫЕ МЕТОДЫ КРЕДИТНОГО СКОРИНГА ДЛЯ НАСЕЛЕНИЯ БЕЗ БАНКОВСКОЙ ИСТОРИИ В УЗБЕКИСТАНЕ	833
Шухратова Мадинабону Икром кизи	
SHAHAR EKOLOGIYASI: SHAHAR EKOTIZIMLARI VA BARQAROR RIVOJLANISH	841
Erkiniva Mukarram Olimjon qizi	
CHAKANA SAVDO XIZMATLARINI KO'RSATUVCHI KORXONALARDA SAMARADORLIKNI OSHIRISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	845
Abdug'aniyev Oybek Akmaljon o'g'li	
KUZATUV KENGASHI XUSUSIYATLARINING KORPORATIV BOSHQARUV SAMARADORLIGIGA TA'SIRI: NAZARIY VA KONSEPTUAL YONDASHUV	850
Jumayeva Go'zal Sherxon qizi	
EKONOMETRIK MODELLASHTIRISH NATIJALARI NODAVLAT NOTIJORAT TASHKILOTLARI FAOLIYATINI BOSHQARISHDA MUHIM AMALIY AHAMIYAT	854
Sattorov Firdavs Ziyodullayevich	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA TIJORAT BANKLARINING O'RNI	858
Abduholikov Kamoldin Mahammadjonovich	
SANOAT KORXONALARINING HUDUDLAR KESIMIDAGI RIVOJLANISH TENDENSIYALARINI STATISTIK TAHLIL QILISH	862
Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	
O'ZBEKISTONDA XIZMATLAR EKSPORTINI RIVOJLANTIRISHNING EKOLOGIK JIHATLARI	867
Qodirjonov Adxamjon Muxtorjon o'g'li	
INKLYUZIV TA'LIMNI MOLIALASHTIRISHNING XALQARO MODELLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI	872
Muxamedjanova Dilshodxon Muzaffarovna	
SANOAT KORXONALARIDA "YASHIL" TRANSFORMATSIYA JARAYONINING XUSUSIYATLARI	877
Ismatulloeva Madinabonu Fozil qizi	
TO'QIMACHILIK SANOATI MAHSULOTLARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	884
Kadirova L.G.	
MAIN DIRECTIONS FOR DEVELOPING SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE REGION	887
Nasretdinova Farangis Odilovna	
THE IMPORTANCE OF MARKETING COMMUNICATIONS IN THE SERVICES SECTOR	895
Mamatkulova Shoira Djalolovna	
AHOLI DAROMADLARINI OSHIRISH — ICHKI TALABNI RAG'BATLANTIRISH VA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH OMILI	900
Mustafoev G'olib Sultonmurodovich, Abruyev Abdumalik Oynazarovich	
BIZNES JARAYONLARINI MODELLASHTIRISH VA ULARNI QO'LLASHNING NAZARIY-USLUBIY ASOSLARI	906
Qarshiyeva Moxinur Olim qizi	
KORXONADA RAQAMLI IQTISODIYOTNI JORIY ETISHNING IQTISODIY AHAMIYATI	911
Salimova Husniya Rustamovna	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI: BUXORO VILOYATI MISOLIDA	918
Zayavitdinova Nafisa Muxammadovna	
XALQARO MOLIYA INSTITUTLARI MOLYAVIY MAHSULOTLARI VA ULARNING O'ZBEKISTON IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI ROLI	926
Rasulova Dilfuza Valiyevna	
O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA IQTISODIY O'SISH VA MEHNAT BOZORI KO'RSATKICHLARINING DINAMIKASI	932
Qodirov Asliddinxo'ja Mahammadjon o'g'li	
FOYDALANUVCHI SADOQATINI SHAKLLANTIRISHNING MARKETING VA NEYROMARKETING MEXANIZMI SIFATIDA GEYMIKATSIYA ELEMENTLARINI QO'LLASH: DODO PIZZA MOBIL ILOVASI MISOLIDA EMPIRIK TAHLIL	937
Yuldashev Jamshid Abrarovich, Daminova Nilufar Bahrom qizi	

KORXONADA XODIMLARNI BOSHQARISHNING TASHKILIY MEXANIZMLARINI SHAKLLANTIRISH	945
Sadriddinova Sevinchxon Sadriddin qizi	
TIKUV-TRIKOTAJ KORXONALARIDA XODIMLAR MOTIVATSIYASI VA MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	948
Murodova Zilola Asatulla qizi	
KUZATILMAYDIGAN IQTISODIYOT TUSHUNCHASI, SHAKLLARI, TURLARI VA YUZAGA KELISH OMILLARI.....	952
Abdullayev Shavkat Nasriddinovich	
NODAVLAT OLIY TA'LIM TASHKILOTLARIDA XARAJATLAR SMETASI VA SHTATLAR JADVALINI SHAKLLANTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	959
Yaqubova Nodira Olim qizi	
РАЗВИТИЕ, РИСКИ, ОБЕСПЕЧЕНИЕ УСТОЙЧИВОСТИ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ОТРАСЛИ УЗБЕКИСТАНА В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ.....	964
Бабаджанова Лола Шопулатовна, Срождиддинова Зарина Хайриддиновна	
KOMPANIYALARNING FOND BOZORIDAGI ISHTIROKINI RAG'BATLANTIRISH AHAMIYATI.....	970
Mamataliyev Bobur Saidnazar o'g'li	
GLOBALLASHUV SHAROITIDA INTELLEKTUAL TA'MINOT ZANJIRI TEXNOLOGIYALARINING XALQARO TADBIRKORLIKDAGI O'RNI	977
Xudayberdiyev Otabek Absalomovich	
HUDUD IQTISODIYOTINI RIVOJLANTIRISHDA MAHALLIY DAVLAT HOKIMIYATI ORGANLARINING INSTITUTSIONAL SALOHİYATI: NAZARIY TALQIN VA YAPONIYA, GERMANIYA, XITOIY TAJRIBASI	983
Bekchanov Davron Masharipovich	
O'ZBEKISTONDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH VA MEHNAT FAOLIYATI UNUMDORLIGINING IQTISODIY YUKSALISHDAGI O'RNI.....	988
Anvarova Lobarxon	
TURIZM SOHASIDA HAYOT SUG'URTASI TIZIMINING IQTISODIY-HUQUQIY ASOSLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI: XALQARO TAJRIBA VA MILLIY AMALIYOT	992
J.Kamalova	
MADANIYAT SOHASI MUASSASALARINI AUDITDAN O'TKAZISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	999
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ALOQA XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING DAVLAT TOMONIDAN TARTIBGA SOLISH ASOSIY YO'NALISHLARI.....	1004
Nazarov Sanjar Nasridinovich	
KORXONALARDA MARKETING MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISHNING IQTISODIY MOHIYATI VA AHAMIYATI (BUXORO VILOYATI KORXONALARI MISOLIDA).....	1009
Sirojov Oxunjon Odil o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA ISH BILAN BANDLIKNI RIVOJLANTIRISHNING INSTITUTSIONAL VA IQTISODIY MEXANIZMLARI	1015
Bobojonov To'liqinbek Maxmud o'g'li	
ERKIN IQTISODIY ZONALAR UCHUN RAQAMLI BOSHQARUV VA INVESTITSIYA MONITORINGINING MUALLIFLIK MODELİ	1020
Abdiyev Alimardon Chorshanbiyevich, Shamsiyeva Ruxsora Nasirovna	
IQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA BUXGALTERIYA VA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING O'RNI	1025
Kunduzova Kumrixon Ibragimovna, Jo'rayev Asadbek Anvarjon o'g'li	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНСТИТУЦИОНАЛЬНОЙ СРЕДЫ ДЛЯ РАЗВИТИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА В УЗБЕКИСТАНЕ	1031
Камилова Наргиза Абдукажоровна	
THE ADDITIONALITY GAP: EVALUATING THE SYNERGY BETWEEN GREEN FINANCE AND MACROECONOMIC STABILITY IN EMERGING ECONOMIES	1036
Ataxanov Umidbek Olimovich	

AHOLINI IJTIMOIIY HIMOYA QILISH TIZIMIDA SUN'IIY INTELLEKT: O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA JORIY ETISH IMKONIYATLARI VA XIZMATLAR SIFATINI OSHIRISH MASALALARI	1042
Xidirbayev Baxrom Baxtiyarovich	
OROL BO'YI MINTAQASIDA IQLIM O'ZGARISHINING IJTIMOIIY-IQTISODIIY OQIBATLARI VA ZAIF AHOLI QATLAMLARIGA TA'SIRI	1047
Madenova Elmira Nzamatdinovna	
УЛУЧШЕНИЕ УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСОВЫМИ РИСКАМИ ЧЕРЕЗ ЦИФРОВИЗАЦИЮ В ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ: СИСТЕМАТИЧЕСКИЙ ОБЗОР	1052
Эргашев Мухиббек Аслам угли	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA KIMYO SANOATI KORXONALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH.....	1057
Xaydarova Kamola Axinjanovna, Umaraliyev Asliddin Faxriddin o'g'li	
BARQAROR IQTISODIIY O'SISHNI TA'MINLASHDA "YASHIL" LIZINGNI JORIY ETISH IMKONIYATLARI	1062
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
ПРЕФЕРЕНЦИИ И РИСКИ УЗБЕКИСТАНА ОТ ИНИЦИАТИВЫ «ОДИН ПОЯС, ОДИН ПУТЬ»	1067
Wang Jianhong, Наров Улугбек Ирискулович	
DAVLATNING IQTISODIIY SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISHDA XALQARO TAJRIBALARDAN FOYDALANISH.....	1071
Karimov Ulug'bek Mirzajon o'g'li	
TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA JARAYONLARI	1075
Quralov Nurxissa Iles o'g'li	
TURIZM SOHASIDA TRANSPORT XIZMATLARINI RIVOJLANTIRISHNING TASHKILIIY-IQTISODIIY MEKANIZMI.....	1082
Haydarov Jasur Baxodir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA AUDITORLIK FAOLIYATINING ISTIQBOLLARI	1087
Mamatov Xabibulla Mamatovich	
O'ZBEKISTON ZIYORAT TURIZMI BRENDINI SHAKLLANTIRISHDA MUQADDAS QADAMJOLARNING MARKETING SALOHIIYATI	1091
Turayev Ziyadulla Norsoatovich	
ASOSIIY KAPITALGA YO'NALTIRILGAN INVESTISIYALARNI MOLIIYALASHTIRISH MANBALARINI TAKOMILLASHTIRISH	1095
Xoshimov Sobir Murtazayevich	
KREATIV IQTISODIYOTNING TARKIBI, TASNIFI VA RIVOJLANTIRISH OMILLARI.....	1103
Daminova Madinaxon Bahromjon qizi	
TURIZM TURLARINI DIVERSIFIKATSIYALASHDA ZAMONAVIIY TENDENSIYALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	1110
Saidova Dilfuza Abdufattohovna	
O'ZBEKISTONDA OBLIGATSIYALAR BOZORINING RIVOJLANISHI VA UNING IQTISODIIY AHAMIIYATI	1117
Muxammedova Zarina Murodovna	
SUG'ORILADIGAN YERLARNING EKOLOGIK HOLATINI YAXSHILASHNING IQTISODIIY MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISHDA JAHON TAJRIBALARI	1121
Sultonov Xudoyshekur G'ayratovich	
IQTISODIIY RESURLARDAN SAMARALI FOYDALANISH BO'YICHA ILG'OR XORIJ TAJRIBASI.....	1126
Xaydarov Ravshan Xikmatullaevich	
ВЛИЯНИЕ ТОРГОВОГО БАЛАНСА УЗБЕКИСТАНА И КИТАЯ НА РАЗЛИЧНЫЕ ОТРАСЛИ.....	1131
He Xiaogu, Уркинбаев Т. А.	
РОЛЬ ПРЯМЫХ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В РЕФОРМИРОВАНИИ ЭКОНОМИК СТРАН ПЕРЕХОДНОГО ТИПА	1135
Qian Xuanhong, Наров Улугбек Ирискулович	
"YASHIRIN IQTISODIYOT"NING ULUSHINI QISQARTIRISHDA AUDITNING O'RNI	1140
Qo'shmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

TRANSFERRING PORT MULTIMODAL COORDINATION CAPABILITIES ACROSS INSTITUTIONAL CONTEXTS: LOCALIZATION MECHANISMS IN THE CHINA-UZBEKISTAN LOGISTICS CORRIDOR.....	1146
Mu Zhendi	
TURIZM XIZMATLARINING SIFATINI OSHIRISH ORQALI MEHMONDO'STLIK INDUSTRIYASINI RIVOJLANTIRISH.....	1156
Z.T. Bakayev	
ESG-ПРИНЦИПЫ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ УЗБЕКИСТАНА: ОТ ПЕРВЫХ ИНИЦИАТИВ К ФОРМИРОВАНИЮ УСТОЙЧИВОЙ МОДЕЛИ ОТРАСЛИ.....	1161
Аблаева Валентина Борисовна	
KAMBAG'ALLIK DARAJASINI PASAYTIRISHDA ISHLAB CHIQRISH FAOLIYATINI KENGAYTIRISHNING O'RNI	1169
Saparov Murod Irgashovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH VA IQTISODIY O'SISH O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK: EKONOMETRIK TAHLIL	1173
Qo'ziyoyev Behzod Hamidovich	
"2025-YIL YAKUNI BO'YICHA O'ZBEKISTONDA INFLYATSIYA OMILLARI: IMF VA MARKAZIY BANK MA'LUMOTLARI TAHLILI"	1177
Ergashev E'zozbek Umirzakovich, Vaxabov A.V.	
KORXONANING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA RAQOBAT RAZVEDKASIDAN FOYDALANISHNING XORIJIY MAMLAKATLAR TAJRIBASI	1183
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
O'ZBEKISTON HUDUDLARIDA AHOLI MIGRATSIYASI TAHLILI (2010-2024 YILLAR).....	1188
Hojiyev Tal'at Toshpo'latovich	
ВОПРОСЫ ПРИМЕНЕНИЯ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ОТРАСЛЯХ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАН	1192
Аман Тургунович Кенжабаев, Бахтияр Бадриддинович Садриддинов	
SANOAT KORXONALARIDA YASHIL IQTISODIY FAOLIYATNI BAHOLASH USULLARI VA ULARNI TAKOMILLASHTIRISH.....	1200
Zuxurova Nargiza Abdusattarovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IPOTEKANI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH AMALIYOTI.....	1204
Berdinazarov Zafar Ulashovich, Xayitov Bobirbek Ergashevich	

O'ZBEKISTONDA YASHIL IPOTEKANI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH AMALIYOTI

Berdinazarov Zafar Ulashovich

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi,
kafedra professori v.b., DSc, dotsent
ORCID: 0000-0002-7194-0943

Xayitov Bobirbek Ergashevich

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi
huzuridagi Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi
tinglovchisi
ORCID: 0009-0002-5025-8627

Annotatsiya. Mazkur maqola O'zbekistonda yashil ipotekani tashkil etish va boshqarish amaliyotiga bag'ishlangan bo'lib, unda davlat tomonidan amalga oshirilayotgan regulativ va institutsional islohotlar natijalari, tijorat banklari tomonidan ushbu islohotlarga javoban joriy etilayotgan yashil kreditlash amaliyotlari, mavjud tizimli muammolar tahlili hamda ularni hal etish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan. Tadqiqot jarayonida iqtisodiy, statistik, analiz va sintez usullaridan foydalanildi. Shuningdek, me'yoriy-huquqiy tahlil asosida yashil moliyalashtirishning iqlim va energetika siyosati maqsadlariga ta'siri o'rganildi.

Kalit so'zlar: yashil ipoteka, yashil kreditlash, energiya samaradorligi, barqaror moliyalashtirish, iqlim o'zgarishlari, energetika siyosati.

Abstract. This article examines the practice of organizing and managing green mortgages in Uzbekistan. It analyzes the results of regulatory and institutional reforms implemented by the government, as well as green lending practices adopted by commercial banks in response to these reforms. The study also identifies existing systemic problems and develops proposals and recommendations for addressing them. Economic, statistical, and analytical methods, including analysis and synthesis, were applied in the research process. In addition, the impact of green financing on climate and energy policy goals was examined through regulatory and legal analysis.

Key words: green mortgage, green lending, energy efficiency, sustainable finance, climate change, energy policy.

Аннотация. Данная статья посвящена практике организации и управления «зелёными» ипотечными кредитами в Узбекистане. В ней рассматриваются результаты регуляторно-институциональных реформ, проводимых государством, а также практика «зелёного» кредитования, реализуемая коммерческими банками в ответ на данные реформы. Проанализированы существующие системные проблемы в данной сфере и разработаны предложения и рекомендации по их решению. В процессе исследования использованы экономические, статистические методы, а также методы анализа и синтеза. Кроме того, посредством нормативно-правового анализа изучено влияние «зелёного» финансирования на цели климатической и энергетической политики.

Ключевые слова: «зелёная» ипотека, «зелёное» кредитование, энергоэффективность, устойчивое финансирование, изменение климата, энергетическая политика.

KIRISH

Yashil ipoteka tushunchasi bugungi global moliyaviy muhitda ekologik barqarorlikni ta'minlashning muhim vositasi sifatida keng e'tirof etilmoqda, biroq O'zbekiston moliya tizimida ushbu tushuncha endigina shakllanish va rivojlanish bosqichida turibdi. Iqtisodiy mazmuniga ko'ra, yashil ipoteka — bu ipoteka kreditlash mexanizmlarining energiya samaradorligi va ekologik standartlar bilan integratsiyalashgan shaklidir. An'anaviy ipotekada asosiy e'tibor qarz oluvchining to'lov qobiliyati va garov qiymatiga qaratilsa, yashil ipotekada turar joy binolarining energiya samaradorlik darajasi qo'shimcha iqtisodiy mezon sifatida baholanadi. Bu esa uy-joy bozorida investitsiya qarorlarining shakllanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi.

Yashil ipotekaning iqtisodiy ahamiyati, avvalo, turar joy sektorining yuqori energiya iste'moli bilan izohlanadi. Xususan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida binolar umumiy energiya iste'molining taxminan 40 foizini va CO₂ chiqindilarining 36 foizini tashkil etadi. Shu sababli, aynan uy-joy sektorida energiya samaradorligini oshirish iqlim siyosatining eng samarali yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi.

O'zbekiston sharoitida yashil ipoteka va yashil kreditlash tizimi huquqiy va institutsional asoslarda bosqichma-bosqich mustahkamlanib bormoqda. 2019-yilda qabul qilingan "Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi"da moliyaviy sektor orqali ekologik barqarorlikni ta'minlovchi mexanizmlarni, xususan, yashil kreditlashni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilgan. Unda qayd etilishicha, yashil moliyalashtirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri qurilish sektorida energiya samaradorligini oshirish hisoblanadi. Shuningdek, 2021-yilda "Yashil moliyalashtirish bo'yicha yo'l xaritasi" ishlab chiqilib, uning asosida Markaziy bank hamda tijorat banklariga yashil moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqish va keng joriy etish tavsiya etilgan.

Mazkur tadqiqotning obyekti O'zbekiston sharoitida yashil ipoteka kreditlash tizimi hamda uning uy-joy bozori, bank-moliya sektori va energiya samaradorligi bilan bog'liq iqtisodiy munosabatlar majmuasidan iborat. Tadqiqot predmeti esa yashil ipoteka mexanizmlarini joriy etish, ularni moliyalashtirish, tartibga solish va amaliyotga tatbiq etish jarayonida yuzaga keladigan tashkiliy-iqtisodiy hamda huquqiy munosabatlarni qamrab oladi.

Tadqiqotning maqsadi O'zbekiston sharoitida yashil ipoteka tizimini rivojlantirishning nazariy va amaliy asoslarini tahlil qilish, ilg'or xorijiy tajribani o'rganish hamda uni milliy amaliyotga moslashtirish bo'yicha ilmiy taklif va amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: yashil ipoteka tushunchasining iqtisodiy mazmuni va mohiyatini yoritish; xalqaro amaliyot va mavjud modellarni tahlil qilish; O'zbekistonda yashil kreditlash va ipoteka bozorining amaldagi holatini baholash; sohadagi muammo va cheklovlarni aniqlash; hamda yashil ipoteka tizimini rivojlantirishga qaratilgan institutsional, moliyaviy va huquqiy takliflarni ishlab chiqish.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Yashil ipoteka bo'yicha ilmiy tadqiqotlar barqaror moliyalashtirish nazariyasi, ko'chmas mulk iqtisodiyoti hamda energetika siyosati kesishmasida shakllangan. Bir qator tadqiqotlar energiya samaradorligi va turar joy qiymati o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni isbotlaydi. Xususan, Brounen va Kok energiya sertifikatlariga ega uy-joylarning bozor qiymati yuqoriroq ekanligini aniqlagan [1]. Fuerst va boshqalar o'z tadqiqotlarida xaridorlar energiya samarador uy-joylar uchun qo'shimcha to'lov amalga oshirishga tayyor ekanliklarini ko'rsatgan [2]. Ameli va Brandt uy xo'jaliklarining energiya samaradorligiga investitsiya kiritish qarorlarini tahlil qilib, moliyalashtirishga kirish imkoniyatining cheklanganligi hamda natijalarning noaniqligi asosiy to'siqlardan biri ekanligini qayd etgan [3].

Institutsional manbalar orasida Energy Efficient Mortgages Initiative (EEMI) va EeMAP (Energy Efficient Mortgages Action Plan) loyihalari alohida ahamiyatga ega. Mazkur tashabbuslar Yevropa miqyosida energiya samarador ipotekalar uchun yagona metodologik asosni shakllantirishga qaratilgan [4]. Yevropa bank organi hisobotlarida esa yashil ipotekalarni standartlashtirish va shaffoflikni oshirish zarurligi ta'kidlangan [5]. Buyuk Britaniyadagi yashil ipoteka bozorining holatini tahlil qiluvchi Yashil moliya instituti (Green Finance Institute) hisobotlari, jumladan milliy va tarmoq sharhlari, muhim manba sifatida e'tirof etiladi [6]. Mazkur hujjatlarda mahsulotlar sonining ortib borayotgani qayd etilgan bo'lsa-da, ularning makroiqtisodiy tebranishlarga nisbatan zaifligi hamda hukumat tomonidan qo'llanilayotgan rag'batlantirish mexanizmlarining yetarli emasligi alohida ta'kidlanadi.

Umuman olganda, adabiyotlar sharhi shuni ko'rsatadiki, yashil ipotekalar barqaror rivojlanishni ta'minlashda istiqbolli moliyaviy vosita hisoblanadi. Biroq ularni amaliyotda qo'llash bo'yicha yagona metodologik (standartlashtirilgan) asoslarning yetarli darajada shakllanmaganligi hamda institutsional integratsiya jarayonlaridagi mavjud cheklovlar ushbu yo'nalishning rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada kontent tahlil, analiz va sintez usullari, iqtisodiy va statistik tahlil, qiyoslash, guruhlash hamda keys-stadi usullaridan foydalanildi. Shuningdek, me'yoriy-huquqiy tahlil asosida yashil moliyalashtirishning iqlim va energetika siyosati maqsadlariga ta'siri o'rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston sharoitida yashil ipoteka amaliyotini tashkil etish va boshqarishning joriy holati tahlili natijalari quyidagilar bilan izohlanadi.

O'rganishlar va tahlillar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda yashil kreditlar atrof-muhitni muhofaza qilish va iqlim o'zgarishlariga moslashish siyosatining muhim tarkibiy qismi sifatida asta-sekin moliyaviy siyosat kun tartibiga faol kirib bormoqda. Quyidagi jadval ma'lumotlari mamlakatda yashil kreditlash tizimi huquqiy va institutsional jihatdan shakllanish bosqichida ekanligini ko'rsatadi. Jumladan, 2019-yildan boshlab "yashil iqtisodiyot" konsepsiyasini amalga oshirish yo'lida muhim strategik hujjatlar qabul qilinib, ular moliyaviy sektor oldiga yangi vazifalarni qo'ydi.

Ayniqsa, 2021-yilda ishlab chiqilgan "Yashil moliyalashtirish bo'yicha yo'l xaritasi" banklar uchun yangi turdagi moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqish uchun asos yaratdi. Shuningdek, Markaziy bank tomonidan 2022-yilda tasdiqlangan "Barqaror moliyaviy rivojlanish" konsepsiyasi kreditlash amaliyotiga ekologik mezonlarni kiritish orqali yashil kreditlashga institutsional yondashuvni sezilarli darajada kuchaytirdi (1-jadval).

1-jadval. O'zbekistonda yashil kreditlashni tartibga soluvchi asosiy huquqiy va institutsional hujjatlar¹

T/r	Hujjat nomi	Qabul qilingan yil	Asosiy mazmuni	Yashil kreditlashga ta'siri
1	"Yashil iqtisodiyotga o'tish strategiyasi"	2019-yil	Atrof-muhitni muhofaza qilish va resurslardan samarali foydalanishni ta'minlash	Moliyaviy sektorda yashil moliyaviy mahsulotlarni ishlab chiqishni rag'batlantiradi
2	"Yashil moliyalashtirish bo'yicha yo'l xaritasi"	2021-yil	Yashil moliyalashtirish mexanizmlarini joriy etish yo'nalishlarini belgilaydi	Banklar tomonidan yashil kredit mahsulotlarini ishlab chiqishga asos yaratadi
3	"Barqaror moliyaviy rivojlanish" konsepsiyasi (Markaziy bank)	2022-yil	Barqarorlik mezonlarini moliyaviy tizimga integratsiya qilish	Banklar kredit portfelida yashil loyihalar ulushini oshirishni nazarda tutadi
4	Xalqaro moliyaviy tashkilotlar (ADB, EBRD va boshqalar) bilan bitimlar	2020-yildan boshlab	Energiya samaradorligi va past karbonli texnologiyalarni moliyalashtirish	Xalqaro grantlar va imtiyozli kreditlar orqali yashil qurilish loyihalarini qo'llab-quvvatlaydi

Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda amalga oshirilayotgan loyihalar moliyaviy resurslarni jalb etish hamda ilg'or tajribalarni joriy etishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Bu esa O'zbekistonda yashil kreditlash bozorining bosqichma-bosqich shakllanib borayotganini yaqqol ifodalaydi.

O'zbekiston moliyaviy sektorida yashil kreditlash konsepsiyasi izchil rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, tijorat banklari va boshqa moliyaviy institutlarning ushbu jarayondagi ishtiroki hali ham cheklangan bo'lib, tizim shakllanish bosqichida ekanligi kuzatiladi. Hozirgi vaqtda ayrim banklar ekologik barqarorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan moliyaviy mahsulotlarni sinov tariqasida taklif qilayotgan bo'lsa-da, keng ko'lamli va tizimli yondashuv hali to'liq shakllanmagan.

Masalan, Ipoteka-bank, Asaka bank, Agrobank kabi yirik tijorat banklari xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda muayyan "yashil" yo'nalishlarda kredit mahsulotlarini taklif etmoqda. Xususan, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD) hamda Osiyo taraqqiyot banki (ADB) orqali ajratilgan imtiyozli kredit liniyalari asosida ayrim banklar quyosh panellari, energiya samarador texnologiyalar va issiqlik izolyatsiyasi bilan bog'liq loyihalarni moliyalashtirmoqda. Biroq ushbu moliyalashtirishlar, asosan, korxonalar yoki yirik ishlab chiqaruvchilar bilan cheklanib qolmoqda, uy-joy qurilishi sohasida keng aholini qamrab oluvchi kredit mexanizmlari esa hali yetarli darajada rivojlanmagan.

Shu bilan birga, 2023-yildan boshlab O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan barqaror moliyaviy mahsulotlarni rivojlantirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi. Mazkur tavsiyalar banklar uchun ekologik mezonlarga asoslangan kredit baholash mexanizmlarini joriy etishni nazarda tutadi. Biroq ko'plab tijorat banklarida bunday mezonlar hali to'liq joriy etilmagan yoki amaliyotga yetarli darajada integratsiyalashmagan.

1 O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari, Markaziy bank hujjatlari hamda rasmiy xalqaro moliyaviy tashkilotlar bilan tuzilgan hamkorlik bitimlari asosida mualliflar tomonidan shakllantirilgan.

Ushbu holat, bir tomondan, banklarning texnik salohiyati hamda ekologik tavakkalchilikni baholash bo'yicha malakasi yetarli emasligi bilan, ikkinchi tomondan esa yashil kreditlarga bo'lgan talabning nisbatan pastligi bilan izohlanadi.

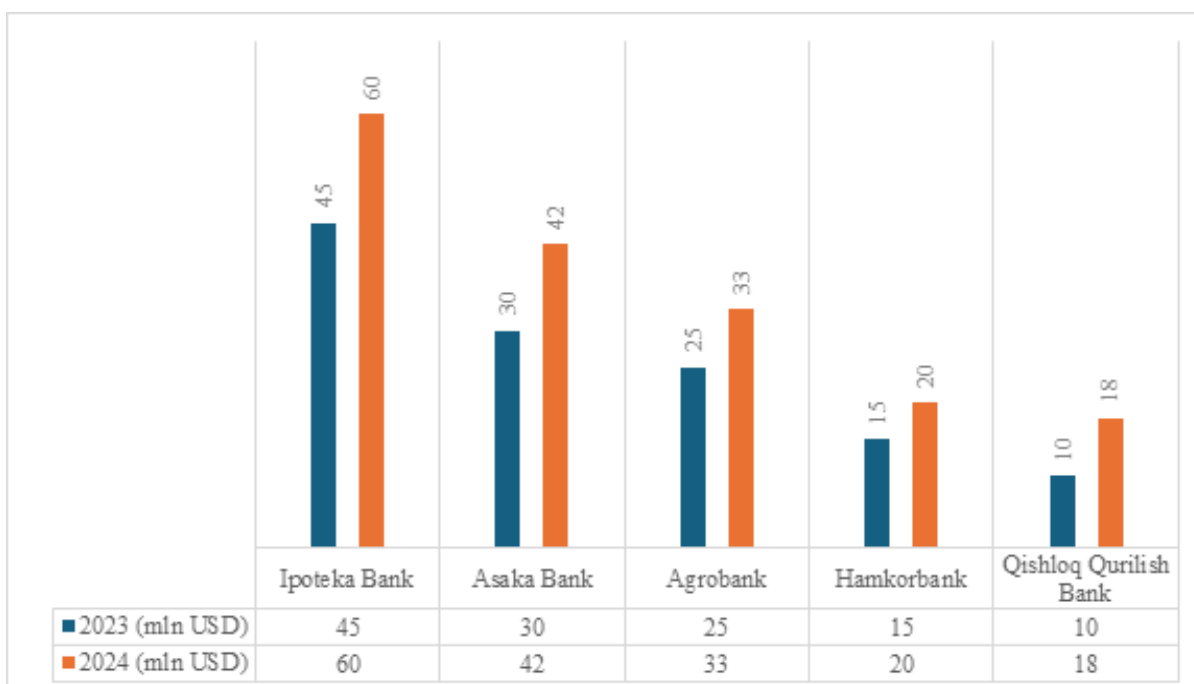
Tahlillar shuni ko'rsatadiki, mavjud yashil kredit mahsulotlari hajmi va ularning banklar umumiy kredit portfeli tarkibidagi ulushi juda past darajada qolmoqda. Bu esa yashil kreditlash konsepsiyasining hozircha marginal darajada ekanligini anglatadi. Shu bilan birga, aholining ekologik ong darajasi, yashil texnologiyalarga bo'lgan ishonchi hamda ularning iqtisodiy samaradorligi to'g'risidagi bilimlar darajasi ham ushbu jarayonga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Bu yerda banklarning marketing va axborot siyosati ham muhim ahamiyat kasb etadi, chunki yashil kredit mahsulotlari to'g'risida aholining xabardorlik darajasi hali yetarli emas.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, bank sektorining yashil kreditlashdagi ishtirokini kuchaytirish uchun qator muhim islohotlarni amalga oshirish zarur. Jumladan, ekologik mezonlarga asoslangan risklarni baholash tizimini yaratish, bank xodimlari uchun maxsus malaka oshirish dasturlarini tashkil etish, shuningdek, aholining ekologik investitsiyalar bo'yicha moliyaviy savodxonligini oshirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilanishi lozim.

O'zbekistonda yashil kreditlash mexanizmlarining rivojlanishida tijorat banklari va moliyaviy institutlar muhim rol o'ynamoqda, biroq ularning ushbu sohadagi ishtiroki hozircha cheklangan shaklda namoyon bo'lmoqda. Bugungi kungacha bir necha yirik banklar, jumladan Ipoteka-bank, Asaka-bank va Agrobank xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda ekologik jihatdan samarali texnologiyalarni, xususan quyosh panellari va issiqlik izolyatsiyasi tizimlarini moliyalashtirishga qaratilgan kredit mahsulotlarini taklif etmoqda. Biroq ushbu tashabbuslar, asosan, kichik hajmli va sinov loyihalar ko'rinishida bo'lib, ularning aholining keng qatlamlariga yetib borish darajasi pastligicha qolmoqda.

Shu bilan birga, Markaziy bank tomonidan ishlab chiqilgan barqaror moliyalashtirish konsepsiyasi asosida banklarga ekologik mezonlarni kredit baholash tizimiga integratsiyalash bo'yicha tavsiyalar berilgan. Biroq aksariyat tijorat banklarida bunday yondashuv hali amaliyotga to'liq joriy etilmagan. Ushbu holat, bir tomondan, moliyaviy institutlarning texnik va institutsional tayyorgarligi yetarli emasligi bilan, ikkinchi tomondan esa yashil kredit mahsulotlariga bo'lgan ijtimoiy talabning sustligi bilan izohlanadi.

Ayni paytda, mavjud yashil kreditlar banklarning umumiy kredit portfeli tarkibida taxminan 5–7% atrofida ulushni tashkil etadi. Mazkur ko'rsatkich yashil kreditlash tizimining hali shakllanish bosqichida ekanligini va uning rivojlanish salohiyati yuqori ekanligini ko'rsatadi (1-rasm).

1-rasm. Tijorat banklarining yashil kreditlash portfeli (mln AQSh dollari)²

Mazkur rasm ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston tijorat banklarining yashil kreditlashga bo'lgan yondashuvi ijobiy o'zgarishlar bosqichiga o'tmoqda. 2023-yildan 2024-yilga o'tish jarayonida barcha ko'rsatilgan banklarda yashil kredit portfeli hajmi sezilarli darajada oshgan. Ayniqsa, Ipoteka-bank va Asaka-

² Banklar faoliyati bo'yicha ochiq manbalar (O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining statistik axborotlari hamda tijorat banklarining rasmiy hisobotlari) asosida mualliflar tomonidan umimlashtirilgan.

bank ushbu yo'nalishda yetakchi o'rinlarni egallab, mos ravishda qariyb 33% va 40% ga yaqin o'sish sur'atlariga erishgan. Bu holat banklarning xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorligi kuchayganini hamda yashil loyihalarni moliyalashtirish bo'yicha ichki siyosatlarini faol ravishda takomillashtirayotganini ko'rsatadi.

Boshqa tomondan, nisbatan kichikroq banklar — Hamkorbank va Qishloq qurilish banki — ham yashil kreditlash segmentiga bosqichma-bosqich kirib kelmoqda. Ularning portfeli hajman kichik bo'lsa-da, o'sish sur'atlari barqaror ijobiy tendensiyaning aks ettiradi. Bu holat umumiy sektoral transformatsiya jarayonining boshlanayotganidan dalolat beradi. Shu bilan birga, grafikdagi ma'lumotlar yashil kreditlash bo'yicha davlat va moliyaviy sektorda olib borilayotgan siyosatlarning real iqtisodiy ifodasini ko'rsatishda muhim amaliy ahamiyatga ega.

O'zbekiston tajribasida yashil moliyalashtirish mexanizmlari, asosan, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlik doirasida shakllangan. Masalan, Osiyo taraqqiyot banki tomonidan "Qishloq joylarda energiya samarador uy-joy qurilishi" dasturi doirasida bir qator namunaviy loyihalar moliyalashtirilgan bo'lib, ularda energiya tejamkor materiallar va konstruksiyalar qo'llanilgan. Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki ham bir qator tijorat banklari orqali energiya samarador texnologiyalarni xarid qilish va ularni qurilish jarayonlariga integratsiyalash uchun imtiyozli kredit liniyalarini taqdim etgan. Biroq ushbu mablag'lar, asosan, yuridik shaxslar va yirik pudratchilar uchun yo'naltirilgan bo'lib, yakka tartibdagi fuqarolar hamda kichik qurilish subyektlari uchun ularning mavjudligi sezilarli darajada cheklangan.

Tijorat banklari tomonidan energiya samaradorligi yo'nalishida taklif etilayotgan kredit mahsulotlari soni va hajmi nisbatan past darajada bo'lib, ular ko'pincha umumiy ipoteka kreditlari doirasida amalga oshirilmoqda. Ya'ni, energiya tejamkor texnologiyalarni o'z ichiga olgan qurilish loyihalari uchun alohida imtiyozli moliyaviy shartlar keng joriy etilmagan. Mavjud kredit shartlari — xususan, yuqori foiz stavkalari, qisqa muddatli to'lov grafigi va qat'iy garov talablari — aholining ushbu kreditlardan foydalanish imkoniyatlarini cheklamoqda. Natijada, energiya samarador texnologiyalarining joriy etilishi ekologik va iqtisodiy jihatdan muhim bo'lishiga qaramay, ularning keng ommalashuvi yetarli darajada ta'minlanmayapti.

Yuqoridagilarni inobatga olgan holda, energiya samarador qurilish loyihalarini moliyalashtirishda tizimli yondashuv hamda sektorlararo muvofiqlashtirishni kuchaytirish zarur. Xususan, tijorat banklari uchun ekologik mezonlarga asoslangan maxsus kredit liniyalarini joriy etish, ularni davlat kafolatlari bilan qo'llab-quvvatlash, subsidiya va grant mexanizmlarini kengaytirish, shuningdek ekologik sertifikatlash tizimini ishlab chiqish orqali moliyaviy tavakkalchiliklarni kamaytirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu orqali nafaqat yashil qurilish amaliyoti kengayadi, balki mamlakatning umumiy energiya samaradorligi darajasi oshadi hamda xalqaro majburiyatlarga mos iqlim siyosatini amalga oshirish imkoniyati kengayadi.

O'zbekiston uy-joy qurilishida energiya samaradorligini moliyalashtirish bo'yicha dastlabki tashabbuslarni amalga oshirayotgan bo'lsa-da, ushbu jarayon hali to'liq tizimli tus olmagan. Xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikda ayrim banklar tomonidan energiya tejamkor texnologiyalarni qo'llagan loyihalarga kreditlar ajratilayotgan bo'lsa-da, ular asosan yirik pudratchilar va korxonalarga yo'naltirilgan. Aholi uchun qulay va keng qamrovli moliyaviy mexanizmlar, jumladan imtiyozli kreditlar va subsidiya tizimlari, yetarli darajada rivojlanmagan (2-jadval).

2-jadval. O'zbekistonda yashil ipotekani moliyalashtirishga doir asosiy dasturlar va moliyaviy institutlar³

Dastur / tashabbus nomi	Moliyaviy tashkilot	Yo'nalishi	Foydalanuvchilar
ADB – Qishloq joylarda yashil qurilish dasturi	Osiyo taraqqiyot banki (ADB)	Qishloq hududlarda ekologik uy-joy qurilishini moliyalashtirish	Yakka tartibdagi quruvchilar va kichik loyihalar
EBRD – Yashil iqtisodiyot kredit liniyasi	Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki (EBRD)	Tijorat banklari orqali energiya samarador texnologiyalarni kreditlash	Yuridik va jismoniy shaxslar
KfW – Energiya tejamkor uylar loyihasi	Germaniya taraqqiyot banki (KfW)	Imtiyozli shartlarda past karbonli qurilish loyihalarini qo'llab-quvvatlash	Qurilish kompaniyalari va pudratchilar
Ipoteka-bank – energiya samarador kredit mahsuloti	Ipoteka-bank	Aholi uchun yashil qurilish texnologiyalariga yo'naltirilgan ipoteka kreditlari	Aholi (ipoteka oluvchilar)
Markaziy bank – "Barqaror moliyalashtirish" konsepsiyasi	O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki	Banklar faoliyatida ekologik mezonlarga asoslangan moliyalashtirish siyosatini joriy etish	Moliyaviy institutlar va tijorat banklari

3 ADB, EBRD, KfW hamda O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki tomonidan e'lon qilingan rasmiy ma'lumotlar, shuningdek tijorat banklarining rasmiy veb-saytlarida joylashtirilgan ochiq hisobotlar asosida mualliflar tomonidan shakllantirilgan.

Jadval ma'lumotlari O'zbekistonda uy-joy qurilishida energiya samaradorligini moliyalashtirish borasida bir qator institutsional tashabbuslar mavjudligini ko'rsatadi. Ushbu tashabbuslarning asosiy qismini xalqaro moliyaviy institutlar — Osiyo taraqqiyot banki, Yevropa tiklanish va taraqqiyot banki hamda Germaniya taraqqiyot banki — ilgari surmoqda. Ular tomonidan ajratilayotgan moliyaviy resurslar, asosan, qurilish kompaniyalari, pudratchilar hamda tijorat banklari orqali amalga oshiriladigan yirik loyihalarga yo'naltirilmoqda.

Shu bilan birga, Ipoteka-bank tomonidan aholiga energiya samarador qurilish texnologiyalarini qo'llagan holda ipoteka kreditlarining taqdim etilishi ushbu yo'nalishdagi ichki moliyaviy mexanizmlarning ham shakllanayotganidan dalolat beradi. Markaziy bank esa banklar faoliyatiga ekologik mezonlarni integratsiyalash orqali yashil moliyalashtirishni tizimli tarzda yo'lga qo'yishni maqsad qilgan. Biroq mavjud tashabbuslarning umumiy tahlili shuni ko'rsatadiki, energiya samarador uy-joy qurilishini to'liq qamrab oluvchi, keng ko'lamli hamda aholi ehtiyojlariga moslashtirilgan moliyaviy tizim hali shakllanmagan. Bu holat mazkur yo'nalishda davlat siyosatini institutsional jihatdan yanada kuchaytirishni talab etadi.

Yana bir muhim to'siq — aholining va quruvchilarning ekologik ong darajasining pastligidir. Energiya samarador texnologiyalar yoki barqaror qurilish materiallari bilan bog'liq loyihalar ko'pincha qimmat, noma'lum yoki ishonchsiz deb qabul qilinadi. Bu esa yashil kredit mahsulotlariga bo'lgan talabning yetarli darajada shakllanmasligiga olib keladi. Natijada banklar ushbu yo'nalishda yangi mahsulotlarni ishlab chiqishda ehtiyotkorlik bilan yondashmoqda. Aholining moliyaviy savodxonlik darajasi ham mazkur jarayonga bevosita ta'sir ko'rsatadi, chunki yashil kreditlar, ularning afzalliklari va shartlari haqida yetarli axborot mavjud emas.

Regulyativ muammolar ham tizimning muhim zaif nuqtalaridan biridir. O'zbekistonda hali yashil kreditlar bo'yicha yagona yuridik ta'rif va standartlar to'liq ishlab chiqilmagan. Shuningdek, yashil kreditlarni ajratish bo'yicha aniq talablar, monitoring mezonlari hamda rag'batlantiruvchi soliqqa oid mexanizmlar yetarli darajada shakllanmagan. Mavjud normativ-huquqiy baza asosan umumiy strategik hujjatlar darajasida bo'lib, u amaliy qo'llanmalar va aniq mexanizmlar bilan to'ldirilmagan. Bu esa tijorat banklari va investorlar uchun muayyan noaniqliklarni yuzaga keltiradi.

Shuningdek, texnik infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi hamda sertifikatlash tizimining mavjud emasligi yashil kreditlash tizimining ishonchligini pasaytiradi. Xususan, ekologik jihatdan samarali deb e'tirof etiladigan qurilish materiallari yoki texnologiyalar uchun davlat tomonidan tan olingan mustaqil baholash tizimi yetarli darajada shakllanmagan. Bu esa moliyalashtirilayotgan loyihalarning haqiqatan ham "yashil" ekanligini aniqlashda qiyinchiliklar tug'diradi hamda banklarning ekologik loyihalarni moliyalashtirishga bo'lgan ishonchini pasaytiradi (3-jadval).

3-jadval. O'zbekistonda yashil kreditlash tizimining rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy muammolar va ularning ehtimoliy yechimlari⁴

Muammo yoki to'siq	Tahliliy tavsif	Ehtimoliy yechim
Banklarda yashil kreditlar uchun risklarni baholash tizimining mavjud emasligi	Banklar yashil loyihalarni yuqori xavfli deb baholab, ularni moliyalashtirishdan tiyilmoqda	Ekologik risklarni baholash tizimi va tegishli ko'rsatkichlarni ishlab chiqish
Aholining ekologik ong darajasi va moliyaviy savodxonligining pastligi	Aholi yashil mahsulotlarga nisbatan ishonchsiz munosabatda bo'lib, ularga bo'lgan qiziqish darajasi past	Aholi va quruvchilar o'rtasida keng qamrovli axborot kampaniyalarini tashkil etish
Yashil kreditlar uchun aniq yuridik ta'rif va normativ-huquqiy bazaning yetarli emasligi	Moliyaviy institutlar uchun aniq reglamentlarning mavjud emasligi noaniqliklarni yuzaga keltirmoqda	Yashil kreditlash bo'yicha yuridik asoslarni ishlab chiqish va standartlashtirish
Sertifikatlash va baholash tizimlarining rivojlanmaganligi	Loyihalarning ekologik talablarga muvofiqligini baholash imkoniyatlari cheklangan	Mustaqil sertifikatlash organlari va baholash tizimini joriy etish
Yashil texnologiyalarning yuqori boshlang'ich qiymati	Kam daromadli aholi qatlamlari uchun yashil qurilma va materiallar moliyaviy jihatdan qiyin	Yashil texnologiyalarni xarid qilishni qo'llab-quvvatlash uchun subsidiya va grant mexanizmlarini kengaytirish

Jadval ma'lumotlari O'zbekistonda yashil kreditlash tizimining keng rivojlanishiga to'sqinlik qilayotgan asosiy omillarni tizimli tarzda yoritib beradi. Tahlildan ko'rinadiki, ushbu muammolar faqat moliyaviy resurslarning yetishmasligi bilan cheklanmay, balki kompleks institutsional va ijtimoiy to'siqlar bilan ham bog'liqdir. Jumladan, tijorat banklarida ekologik risklarni tahlil qilish va baholash bo'yicha malaka hamda metodologiyalarning

⁴ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki, tijorat banklari hamda xalqaro moliyaviy institutlar faoliyati, shuningdek mavjud normativ-huquqiy hujjatlar tahliliga asoslangan holda mualliflar tomonidan tuzilgan.

yeterli darajada shakllanmaganligi moliyalashtirish jarayonining asosiy cheklovlaridan biri bo'lib qolmoqda. Shuningdek, aholining ekologik ong darajasi hamda yashil texnologiyalarga bo'lgan ishonchining pastligi mavjud moliyaviy mahsulotlarga bo'lgan talabni kamaytirmoqda.

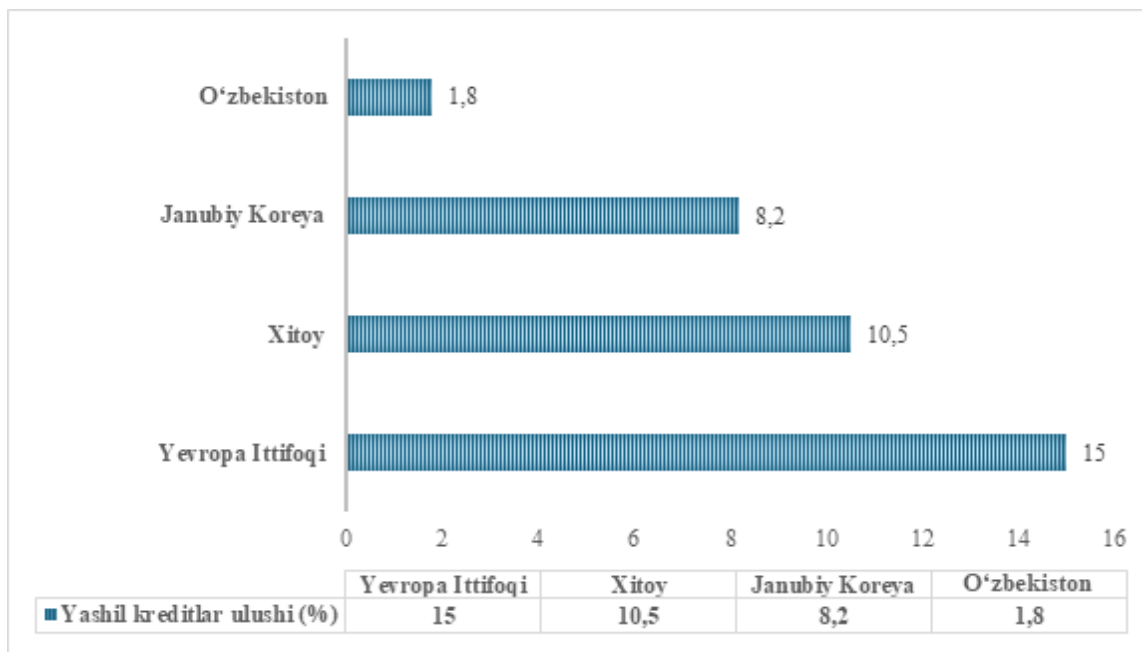
Normativ-huquqiy asoslarning yetarli darajada aniqlashtirilmaganligi va sertifikatlash tizimining rivojlanmaganligi esa banklar hamda investorlar uchun risk va noaniqlik darajasini oshirmoqda. Shu sababli, jadvalda har bir muammo uchun taklif etilgan yechimlar — xususan, baholash tizimlarini yaratish, axborot kampaniyalarini tashkil etish, yuridik normalarni ishlab chiqish hamda davlat tomonidan qo'llab-quvvatlovchi moliyaviy mexanizmlarni joriy etish — sektorning barqaror rivojlanishini ta'minlashda muhim yo'nalishlar sifatida qaralmoqda.

O'zbekistonning yashil kreditlash sohasidagi tajribasi xalqaro standartlar bilan taqqoslanganda hali boshlang'ich bosqichda ekanligi kuzatiladi. Rivojlangan mamlakatlarda, xususan, Yevropa Ittifoqi davlatlari, Janubiy Koreya, Yaponiya va Kanada kabi davlatlarda yashil kreditlash institutsional jihatdan shakllangan, normativ-huquqiy jihatdan aniq tartibga solingan hamda moliyaviy bozorlarda muhim segment sifatida faoliyat yuritadi. Ushbu mamlakatlarda yashil kreditlar uchun maxsus standartlar (masalan, EU Taxonomy, Green Bond Principles), sertifikatlash tizimlari, ekologik risklarni baholovchi reyting agentliklari hamda davlat tomonidan taqdim etiladigan soliq imtiyozlari va subsidiya mexanizmlari keng qo'llaniladi. Aksincha, O'zbekistonda ushbu mexanizmlarning aksariyati endigina shakllanmoqda yoki hali to'liq joriy etilmagan.

Bundan tashqari, xalqaro amaliyotda yashil kreditlarning bozor segmenti tobora kengayib bormoqda. Masalan, Xitoyda yashil kreditlar banklar umumiy kredit portfelining 10 foizdan ortig'ini tashkil etadi, Yaponiyada esa yashil obligatsiyalar bozori orqali aholi va investorlar ushbu loyihalarga bevosita investitsiya kiritish imkoniyatiga ega. O'zbekistonda esa bunday ko'rsatkichlar endigina rasmiy statistikaga kiritilmoqda. Yashil obligatsiyalar bozori dastlabki bosqichda shakllanmoqda, kreditlar esa umumiy moliyalashtirish tizimida alohida statistik toifa sifatida yuritilmoqda.

Shu bilan birga, ijobiy jihat sifatida shuni alohida ta'kidlash lozimki, O'zbekiston xalqaro moliyaviy institutlar bilan faol hamkorlik olib bormoqda va ularning texnik ko'magi asosida bir qator dasturlarni amalga oshirmoqda. Jumladan, ADB, EBRD, KfW hamda BMT Taraqqiyot dasturi bilan hamkorlikda yashil qurilish, energiya samaradorligi va qayta tiklanuvchi energiya yo'nalishlarida dastlabki loyihalar yo'lga qo'yilgan. Bu esa mamlakatning global barqaror rivojlanish maqsadlariga integratsiyalashuviga zamin yaratadi.

Umuman olganda, O'zbekistonning yashil kreditlash borasidagi hozirgi pozitsiyasi xalqaro standartlarga nisbatan ma'lum darajada ortda bo'lsa-da, mavjud tashabbuslar va rivojlanish tendensiyalari ushbu yo'nalishda katta salohiyat mavjudligini ko'rsatadi. Ushbu salohiyatni to'liq ro'yobga chiqarish uchun qonunchilik bazasini mustahkamlash, standartlashtirish jarayonlarini jadallashtirish, sektorlararo hamkorlikni kuchaytirish hamda banklar institutsional salohiyatini oshirish zarur (2-rasm).

2-rasm. Turli davlatlarda yashil kreditlarning umumiy bank kreditlaridagi ulushi (% , 2024-yil)⁵

5 Xalqaro moliyaviy institutlar (EBRD, ADB, IMF, World Bank) hamda milliy markaziy banklar tomonidan e'lon qilingan ochiq statistik ma'lumotlar asosida tuzilgan; O'zbekiston bo'yicha ma'lumotlar mualliflar tomonidan umumlashtirilgan tahlillarga asoslangan.

Rasm ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, rivojlangan iqtisodiyotlarda yashil kreditlash tizimi moliyaviy sektorning ajralmas qismiga aylangan. Xususan, Yevropa Ittifoqida ushbu ko'rsatkich qariyb 15% ga yetgan bo'lib, bu hududda yashil kreditlar uchun qat'iy texnik me'yorlar va normativ-huquqiy bazaning shakllanganligidan dalolat beradi.

Xitoy va Janubiy Koreya kabi davlatlar ham ushbu yo'nalishda faol siyosat yuritib, tegishli yuridik asoslar, markazlashtirilgan baholash tizimlari hamda davlat tomonidan moliyaviy rag'batlantirish choralari orqali yashil moliyalashtirishni sezilarli darajada kengaytirgan.

O'zbekiston misolida esa ushbu ko'rsatkich atigi 1,8% ni tashkil etadi. Bu holat mamlakatda yashil kreditlash tizimi hali boshlang'ich bosqichda ekanini, shu bilan birga, uning tizimli rivojlanishi uchun katta salohiyat mavjudligini ko'rsatadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston moliyaviy sektorida yashil kreditlash konsepsiyasi bosqichma-bosqich rivojlanib borayotgan bo'lsa-da, tijorat banklari va boshqa moliyaviy institutlarning ushbu jarayondagi ishtiroki hali ham cheklangan bo'lib, tizim shakllanish bosqichida ekanligi kuzatiladi. Hozirgi vaqtda ayrim banklar ekologik barqarorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan moliyaviy mahsulotlarni sinov tariqasida taklif etayotgan bo'lsa-da, keng ko'lami va faol yondashuv hali to'liq shakllanmagan. Bank sektorining yashil kreditlashdagi ishtirokini kuchaytirish uchun muhim islohotlarni amalga oshirish zarur. Jumladan, ekologik mezonlarga asoslangan risklarni baholash tizimini yaratish, bank xodimlari uchun maxsus malaka oshirish dasturlarini tashkil etish, shuningdek aholining ekologik investitsiyalar bo'yicha moliyaviy savodxonligini oshirish ustuvor yo'nalishlar sifatida belgilanishi lozim. Energiya samarador qurilish loyihalarini moliyalashtirishda tizimli yondashuv hamda sektorlararo muvofiqlashtirishni kuchaytirish zarur. Xususan, tijorat banklari uchun ekologik mezonlarga asoslangan maxsus kredit liniyalarini joriy etish, ularni davlat kafolatlari bilan qo'llab-quvvatlash, subsidiya va grant mexanizmlarini kengaytirish hamda ekologik sertifikatlash tizimini ishlab chiqish orqali moliyaviy tavakkalchiliklarni kamaytirish lozim. Xalqaro tajribalar, milliy iqtisodiyotning hozirgi holati hamda uy-joy bozorining rivojlanish tendensiyalaridan kelib chiqib, O'zbekiston sharoitida yashil ipoteka amaliyotini joriy etish va samarali boshqarish bo'yicha bosqichma-bosqich yo'l xaritasini ishlab chiqish taklif etiladi. Mazkur yo'l xaritasi yashil ipoteka tizimini qisqa, o'rta va uzoq muddatli istiqbolda shakllantirishni nazarda tutadi, ya'ni 2025-2026-yillarda normativ-huquqiy va institutsional asoslarni shakllantirish, shu jumladan yashil ipoteka tushunchasi, uning subyektlari va obyektlarini belgilovchi hujjatlarni ishlab chiqish, energiya samarador uy-joylar uchun milliy standartlar va mezonlarni tasdiqlash, baholash va sertifikatlash tizimini yo'lga qo'yish, tijorat banklari uchun metodik ko'rsatmalar ishlab chiqish hamda pilot loyihalarni amalga oshirish; 2026-2028-yillarda moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish, jumladan foiz stavkalarini subsidiyalash, davlat kafolatlari va sug'urta instrumentlarini joriy etish, xalqaro moliyaviy institutlar bilan hamkorlikni kengaytirish, yashil obligatsiyalar orqali uzoq muddatli resurslarni safarbar etish, banklar va qurilish tashkilotlari o'rtasida hamkorlikni rivojlantirish hamda aholining xabardorligini oshirish; 2028-2030-yillarda esa yashil ipoteka tizimini to'liq integratsiyalashgan va barqaror modelga aylantirish, uni uy-joy siyosati va "yashil iqtisodiyot" strategiyasi bilan uyg'unlashtirish, yagona raqamli platformani joriy etish, energiya samaradorligini monitoring qilish tizimini kuchaytirish, bozor raqobatini rivojlantirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy va ekologik samaradorlik asosida tizimni doimiy takomillashtirish chora-tadbirlarini amalga oshirish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Brounen, D., & Kok, N. (2011). On the economics of energy labels in the housing market. *Journal of Environmental Economics and Management*, 62(2), 166–179. <https://doi.org/10.1016/j.jeem.2010.11.006>
2. Fuerst, F., McAllister, P., Nanda, A., & Wyatt, P. (2015). Does energy efficiency matter to home-buyers? *Energy Economics*, 50, 1–11. <https://doi.org/10.1016/j.eneco.2015.04.003>
3. Ameli, N., & Brandt, N. (2015). Determinants of households' investment in energy efficiency. *Energy Policy*, 87, 299–310. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2015.09.006>
4. Energy Efficient Mortgages Initiative (EEMI). (2016). *Energy Efficient Mortgages Action Plan (EeMAP)*. Brussels.
5. European Banking Authority (EBA). (2023). *Report on Green Loans and Mortgages*. Paris.
6. Green Finance Institute. (2024). *The Way Ahead for the UK Green Mortgage Market*. London.
7. KfW. (2023). *Promotion of Energy-Efficient Construction and Refurbishment*. Frankfurt am Main.
8. Freddie Mac. (2022). *Green CHOICE Mortgages® Product Guide*. McLean, VA.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>